

7. Державний комітет статистики України: Наукова та інноваційна діяльність (1990-2012 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html.
8. Бодров В. Г. Поточна економічна ефективність процесів технологічної модернізації промисловості Харківської області / В. Г. Бодров, А. В. Резніченко // Проблеми економіки. – 2011. – № 2. – С. 43-47.
9. Фінансовий результат від звичайної діяльності підприємств до оподаткування за видами промислової діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/fin_rez/fr_pr_u/fr_pr_12_u.html.
10. Латишев К. О. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку промисловості України / К. О. Латишев // Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2013. – Випуск 5 [22]. – С. 210-215.
11. Прямі іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності у 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/express/exspr2013/02_13/25.zip.

УДК 366.54

Лащак В.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри «Фінанси»
Буковинського університету

Лащак Т.В.
студент
Чернівецького національного університету

ЗАХОДИ ФІНАНСОВОГО ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТОВАРІВ І ДОТРИМАННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В ПІСЛЯРЕАЛІЗАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

Держава, яка має в своєму розпорядженні бюджетні ресурси, створені завдяки зусиллям всього населення, яке в повному складі є споживачкою аудиторією, зобов'язана захищати інтереси цієї багаточисельної аудиторії. На післяреалізаційному етапі таким захистом займається Держспоживінспекція України, яка є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері державного контролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів. Крім неї і її структурних територіальних підрозділів зазначений контроль здійснюють також ряд інших органів державної виконавчої влади, на які покладено контроль за якістю і безпекою товарів, робіт і послуг. Проаналізувавши результати контрольних заходів, вважаємо, що політика держави в напрямку захисту прав споживачів повинна бути переорієнтованою із фіскальних методів впливу на профілактичні, суть яких полягає в недопущенні на ринок неякісних товарів.

Ключові слова: захист прав споживачів, фінансовий механізм та важелі, порушення прав споживачів, адміністративні та економічні санкції.

Лащак В.В., Лащак Т.В. МЕРЫ ФИНАНСОВОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ГОСУДАРСТВА НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАЧЕСТВА ТОВАРОВ И СОБЛЮДЕНИЕ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ В ПОСЛЕРЕАЛИЗАЦИОННЫЙ ПЕРИОД

Государство, располагая бюджетными ресурсами, созданными благодаря усилиям всего населения, которое в полном составе является потребительской аудиторией, обязано защищать интересы этой многочисленной аудитории. На послереализационном этапе такой защитой занимается Госпотребинспекция Украины, которая является специально уполномоченным центральным органом исполнительной власти в сфере государственного контроля за соблюдением законодательства о защите прав потребителей. Кроме нее и ее структурных территориальных подразделений указанный контроль осуществляют также ряд других органов государственной исполнительной власти, на которые возложен контроль за качеством и безопасностью товаров, работ и услуг. Проанализировав результаты контрольных мероприятий, считаем, что политика государства в направлении защиты прав потребителей должна быть переориентированной с фискальных методов воздействия на профилактические, суть которых заключается в недопущении на рынок некачественных товаров.

Ключевые слова: защита прав потребителей, финансовый механизм и рычаги, нарушения прав потребителей, административные и экономические санкции.

Laschak V.V., Laschak T.V. FINANCIAL MEASURES OF STATE CONTROL TO ENSURE PRODUCT QUALITY AND RESPECT FOR THE RIGHTS OF CONSUMERS IN THE PERIOD AFTER REALIZABLE

The state which has budgetary resources created through the efforts of the entire population of full consumer audience is obliged to protect the interests of the numerous audience. At the stage of realization after such protection is engaged Derzhspozhyvinspektsiya Ukraine which is specially authorized central body of executive power in the sphere of state control over observance of legislation on consumer protection. In addition to her and her territorial structural units specified control is carried out a number of other state executive bodies, which are responsible for monitoring the quality and safety of goods and services. After analyzing the results of audits think that government policy towards protection of consumers should be re-oriented methods of fiscal impact on prevention, which essentially is no assumption on the market is not a quality product.

Keywords: consumer protection, financial mechanisms and instruments, violation of consumer rights, administrative and economic sanctions.

Постановка проблеми. В період глобалізації економіки перед державою гостро постає проблема захисту прав громадян як споживачів. Необхідно проаналізувати наявні можливості держави впливати в післяреалізаційний період на дотримання якісних та

функціональних характеристик товарів, робіт та послуг, які пропонуються споживачам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми питань захисту прав споживачів в ринкових умовах розглядаються на теоретичному і методоло-

гічному рівнях низкою вчених, такими як: П. Калита [1], А. Мазаракі [2], Н. Салухіна [3], О. Язвінська [4], І. Дудла [5] та інші. У роботах цих авторів аналізуються загальні принципи, методи і прийоми захисту прав споживачів. Однак практично всіма науковцями захист прав споживачів розглядається на кінцевому етапі в момент реалізації або після придбання товару споживачем в основному з правової точки зору.

Метою дослідження є дослідити ефективність впливу держави на якісні та функціональні характеристики товарів на післяреалізаційній стадії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після придбання споживачем товарів робіт чи послуг настає післяреалізаційний етап, який і є тією «відкритою частиною айсбергу», і саме його прийнято розглядати з точки зору правового захисту споживачів у випадку невдоволення споживача певними якісними характеристиками придбаної продукції. Маючи в своєму розпорядженні бюджетні ресурси, які створені завдяки зусиллям всього населення, яке в повному складі є споживачською аудиторією, держава зобов'язана захищати інтереси цієї багато чисельної аудиторії [6]. Таким захистом від імені держави, відповідно до Указу Президента України від 13.04.2011 № 465/2011 «Про Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів», займається Держспоживінспекція України, яка є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері державного контролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів. Крім неї і її структурних територіальних підрозділів зазначений контроль здійснюють також органи і установи санітарно-епідеміологічного нагляду, Департаменту ветеринарної медицини, інші органи державної виконавчої влади, на які покладено контроль за якістю і безпекою товарів (робіт, послуг), призначених для споживачів. Така досить потужна система державного контролю за якістю та безпекою товарів пояснюється насамперед тим, що продовольча безпека є частиною економічної безпеки держави, що становить одну з пріоритетних цілей державної політики. Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів була створена на базі Держспоживстандарту відповідно до Указу Президента України, який був підписаний 09.12.2010, № 1085/2010: «Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади». Ним було ліквідовано Державну службу технічного регулювання України, а її функції, окрім функцій з реалізації державної політики з питань державного контролю у сфері захисту прав споживачів, було покладено на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України.

З метою захисту прав споживачів, відповідно до законодавства України, зокрема Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», територіальні органи Держспоживінспекції України здійснюють планові та позапланові перевірки суб'єктів господарювання. Перелік планових перевірок визначається на підставі «Критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, випуском та реалізацією продукції (виконання робіт, надання послуг), і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)», а також тематичних завдань Президента України, Кабінету Міністрів України, Мінекономрозвитку України та інших органів виконавчої влади. Такі перевірки

здійснюються відповідно до плану перевірок, який затверджується до початку планового періоду-кварталу. В залежності від ступеня ризику, від здійснення господарської діяльності визначається перелік питань для здійснення планової перевірки. Відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», територіальні органи Держспоживінспекції України повідомляють суб'єкти господарювання про проведення планової перевірки за 10 днів до її початку. Позапланові перевірки органи Держспоживінспекції України здійснюють на підставі звернень споживачів щодо порушення їх прав при придбанні товарів (наданні послуг, виконанні робіт), правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування. Проаналізуємо охопленість контрольними заходами підконтрольних об'єктів, які мають безпосереднє відношення до споживача.

Всього в Україні на початок 2012 року в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) було зареєстровано 1 323 807 суб'єктів, розподіл їх за видами економічної діяльності наведено в таблиці 1.

Таблиця 1
Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за видами економічної діяльності станом на 1 січня 2012 року [7]

Суб'єкти ЄДРПОУ	Всього	В тому числі	
		Із статусом юридичної особи	Без статусу юридичної особи
Всього	1323807	1268812	54995
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	85338	84028	1310
Рибальство, рибництво	2210	2158	52
Промисловість:	129313	123630	5683
добувна	5226	4862	364
переробна	118112	113784	4328
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	5975	4984	991
Будівництво	91650	89009	2641
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	329555	315961	13594
Діяльність готелів та ресторанів	23372	22152	1220
Діяльність транспорту та зв'язку	45776	41635	4141
Фінансова діяльність	18315	13397	4918
Операції з нерухомих майном, оренда, інжиніринг, інші послуги підприємцям	187596	178735	8861
Державне управління	52262	50178	2084
Освіта	47216	44871	2345
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	35822	33486	2336
Надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту	186422	182751	3671

Із загальної кількості суб'єктів 24,9% займаються торгівлею, ремонтом автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, 19,3% здійснюють свою

діяльність в сфері готельного, ресторанного бізнесу а також надають транспортні, комунальні та інші послуги населенню, тобто понад 585 тис. суб'єктів ЄДРПОУ мають безпосередні відносини із споживачами на ринку товарів робіт та послуг. За 2012 рік Державною інспекцією України з питань захисту прав споживачів та її територіальними підрозділами було перевірено понад 19 тис. суб'єктів господарювання щодо дотримання вимог законодавства про захист прав споживачів у сфері торгівлі, ресторанного господарства та надання послуг (робіт), порушення встановлені у 82% перевіреної кількості. Тобто із загальної кількості суб'єктів ЄДРПОУ Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів та її територіальні підрозділи перевірили близько 3%. За 2013 рік перевірено понад 24,4 тис. суб'єктів господарювання щодо дотримання ними вимог законодавства про захист прав споживачів сфери торгівлі, ресторанного господарства та надання послуг (робіт). Порушення встановлені у 78,7% від перевіреної кількості.

Всього в ході перевірок в 2013 році виявлено понад 120,9 тис. видів порушень, тоді як в 2012 році ця кількість складала 121,3 тисячі, тобто при збільшеній кількості перевірених суб'єктів зменшилася кількість порушень, що може свідчити як про позитивну тенденцію, яка свідчить про зменшення порушень, так і про те, що у зв'язку із збільшенням перевірок вони почали носити поверхневий характер. Структуру виявлених Держспоживінспекцією порушень в 2012 та 2013 роках видно на рисунку 1.

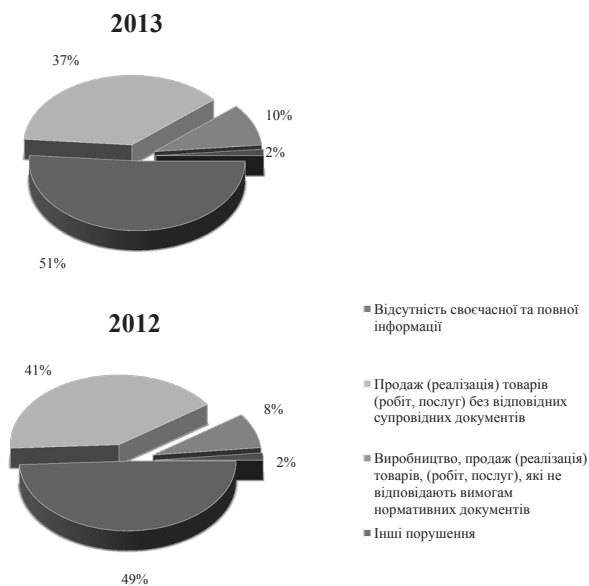

Рис. 1. Структура виявлених порушень за 2012 та 2013 рр. [8]

У 2013 році збільшилася питома вага в загальній кількості порушень пов'язаних з відсутністю своєчасної та повної інформації, їх доля є найбільшою і складала 51,3%, тоді як в 2012 році їх питома вага складала 49,3%. Натомість питома вага порушень пов'язаних з реалізацією товарів робіт, послуг без відповідних супровідних документів зменшилася і складала 37,4%, в той час як в 2012 році дані порушення займали в загальній структурі порушень 41%. Збільшилася до 9,8% питома вага порушень, пов'язаних з виробництвом та реалізацією товарів, робіт і послуг, які не відповідають вимогам нормативних документів, у 2012 році їх питома вага складала 8,1%. Питома вага інших порушень є незначною. Зокрема, пору-

шення, викликані обманом покупців та замовників, складають 0,3%, у 2012 році вони займали 0,5%, порушення, пов'язані з реалізацією товарів робіт і послуг без видачі розрахункового документа, який засвідчує факт купівлі або надання послуг, складають 0,5%, в попередньому році їх було 0,4%, менше в загальній структурі стало порушень, пов'язаних з недотриманням строків виконання замовлень та умов договору, на 0,2%, питома вага випадків відмови споживачу у реалізації його права при придбанні товарів робіт і послуг неналежної якості зросла на 0,1%, без змін на рівні 0,1% залишилася в загальній структурі порушень питома вага випадків створення перешкод службовій особі у проведенні перевірки. За результатами перевірок було видано 7292 приписи про припинення порушень прав споживачів, у 2012 році видано було 6016 приписів.

У 2013 році під час планових та позапланових перевірок працівниками Держспоживінспекції перевірено якість та безпеку товарів, надання послуг та робіт на суму понад 341,2 млн. грн., у 2012 році цей обсяг був меншим і складав 271,3 млн. грн. Завдяки проведеним перевіркам упереджено придбання і використання населенням України недоброякісних продовольчих, непродовольчих товарів робіт та послуг на суму понад 101,3 млн. грн., що становить 29,7% від перевіреної продукції, в 2012 році відсоток упередження був вищим і складав 34,3% при меншій абсолютній сумарній величині 92,9 млн. грн.

У 2013 році для встановлення якісних характеристик товарної продукції працівниками інспекції було відібрано на лабораторні дослідження 3332 зразка продукції, з них 1186 не відповідали вимогам нормативних документів, що становить 35,6%.

Градацію порушень, які виявляються під час планових та позапланових перевірок, можна зробити, здійснивши сегментацію товарного ринку на продовольчий, непродовольчий та ринок робіт і послуг. Так, на споживчому ринку продовольчих товарів в 2013 році всього було перевірено 2637 тонн продовольчих товарів, що є майже ідентичним перевіреної сумарної товарної маси 2012 року, з якої було забраковано та знято з реалізації 39%. Під час перевірок інспекторський склад в багатьох випадках стикається з комплексом порушень, які є причиною для зняття з реалізації. Так, в 55% причиною послужила відсутність супровідних документів щодо якості та безпеки, в 50% була відсутня інформація про товар, продукція не відповідала вимогам нормативних документів в 18%, вичерпаний термін придатності був причиною для зняття з реалізації 2% продукції. Згрупуємо порушення за видами продуктів харчування (рисунком 2).

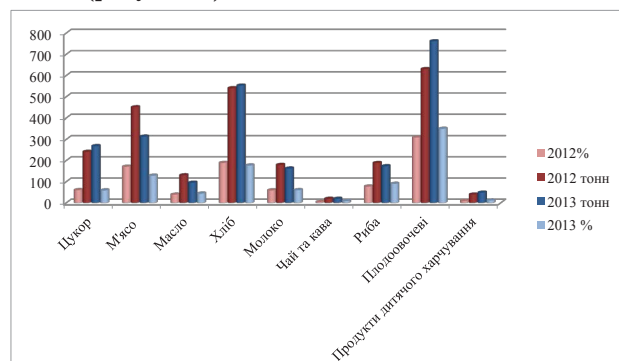

Рис. 2. Структура перевірених продуктів харчування та % виявлених порушень в розрізі 2012 та 2013 рр. [8]

Із продовольчої групи товарів найбільше охоплено перевітками та, відповідно, забраковано плодоовочевої продукції. Чай та кава перевірялися найменше і, відповідно, порушення під час перевірок виявлялись рідше, ніж щодо інших продуктів харчування.

На споживчому ринку непродовольчих товарів за 2013 рік органами Держспоживінспекції України перевірено понад 4841 тисяч умовних одиниць непродовольчих товарів, з них забраковано та знято з реалізації 1077 тис. ум. од., що становить близько 30% від перевіреної кількості, у 2012 році обсяг охоплення перевітками склав 3400 тис. ум. од. товарів, з яких 900 тис. ум. од., або 28%, було забраковано та знято з реалізації. Під час перевірок непродовольчої групи також часто спостерігається цілий «букет» порушень по певному товару. Доцільно розглядати виявлені факти порушень в залежності від товарної групи та виду порушення (рисунок 3.)

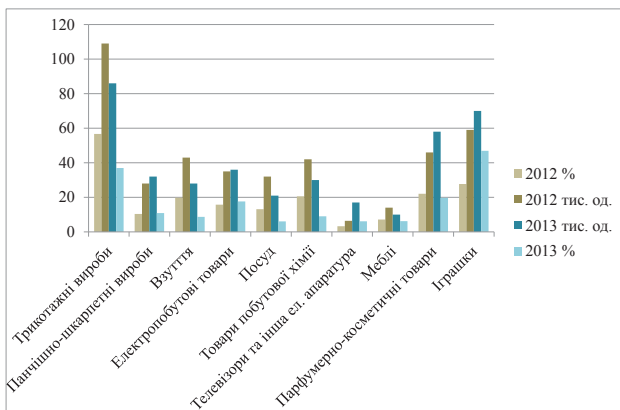

Рис. 3. Структура перевірених не продовольчих товарів та % виявлених порушень в розрізі 2012 та 2013 року [8]

Із непродовольчої групи товарів найбільше були охоплені перевітками текстильні вироби, де найчастіше зустрічалися порушення, найменше під час перевірок виявлено порушень вимог законодавства під час реалізації меблів та електропобутової техніки.

За 2013 рік перевірено понад 4,4 тис. суб'єктів господарювання щодо дотримання вимог законодавства про захист прав споживачів у сфері надання послуг та робіт. Порушення встановлені у 52,0% перевіреної кількості, у 2012 році перевітками було охоплено 3,5 тис. суб'єктів, з яких 55,1% не дотримувалися вимог законодавства. За результатами перевірок видано 1117 приписів про припинення порушень прав споживачів.

Висновки з проведеного дослідження. Із наведеної структури виявлених порушень новоствореною у 2012 році Держспоживінспекцією зрозуміло, що більшу питому вагу як у 2012 році, так і в 2013 році займають порушення, які пов'язані з формальними ознаками, такими як відсутність супровідних документів щодо якості та безпеки товарів, відсутності необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про товари, роботи та послуги. Вказані порушення не завжди можуть свідчити про неякісні чи якісні критерії товарної продукції, але при наявності таких порушень законодавець чітко передбачає притягнення до відповідальності. Тобто на післяреалізаційній стадії держава в основному застосовує фінансові важелі впливу, які носять фіскальний характер у вигляді застосування адміністративних та економічних санкцій, але, враховуючи те, що кількість проінспектованих суб'єктів господарювання є досить незначною і, як уже наводилося, у 2012 році складала всього 3% від загальної кількості зареєстрованих суб'єктів ЄДРПОУ, які мають безпосереднє відношення до споживача, то можна стверджувати про незначний вплив фіскального впливу через контрольні заходи Держспоживінспекції на дотримання якості та безпеки продукції. Вважаємо за необхідне продовжувати наукові дослідження щодо аргументації зміни політики держави з захисту прав споживачів із фіскального на профілактичний.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Калита П. Звенья одной цепи: Защита потребителей и товаропроизводителей немыслима без интегрирующей основы – качества / П. Калита. – Споживач. – 1997. – № 8.
2. Мазаракі А.А. Захист прав споживачів: соціально-правовий аспект / Київський національний торговельно-економічний ун-т / [Мазаракі А.А., Язвінська О.М., Ніколаєва Л.В., Притупльська Н.В., Іваненко Л.М.] Людмила Вікторівна Ніколаєва (заг.ред.). – К.: КНТЕУ, 2002. – 312 с.
3. Салухіна Н.Г. Захист прав споживачів : навч. посібник / [Салухіна Н.Г., Язвінська О.М., Башкатова О.І.]. – К.: МАУП, 2007. – 382 с.
4. Язвінська О.М. Історія консюмеризму : навч. посіб. для студ. вищих закл. освіти з підприємництва і торгівлі / – 2-ге вид., доп. й перероб. – К.: КНТЕУ, 2003. – 363 с.
5. Дудла І.О. Захист прав споживачів : навч. посіб. для студ. ВНЗ. – Чернівці : ЧДТУ, 2006. – 268 с.
6. Резолюція 39/248 Генеральної Асамблеї ООН «Керівні принципи для захисту інтересів споживачів» від 09.04.1985р. // Інтернет-сайт Верховної Ради України: www.rada.gov.ua. Розділ: Законодавство.
7. Статистичний щорічник України за 2012 рік. За редакцією Осауленка О.Г. – К.: Державна служба статистики України, 2012.
8. Аналіз роботи територіальних органів Держспоживінспекції України за 2012 та 2013 роки // Інтернет-сайт Держспоживінспекції: www.dsia.gov.ua Розділ: Споживча політика та захист прав споживачів.